

ednu. Delavci se lahko izmenjujejo tako, da bo vsak počival en dan v tednu.

Kljub doseženemu sporazumu med predsednikom in delavskimi voditelji, se agitacija za prečiščenje delavskih zakonov nadaljuje. Senator Connally, načelnik oddelka za zunanje zadeve, je dejal, da bo podpiral predložene načrte glede odprave 40-urnika, prepovedi stavk in omejitve pravic korporacij, ki imajo vladna naročila.

138

Ruski vojaki v Rostovu, mestu, ki so ga sovjetske čete reokupirale v novembru preteklega leta.

Vesti iz podjarmljene stare domovine

VESTI IZ JUGOSLAVIJE

Wiener Tagblatt poroča v številki z dne 8. februarja o stanju v "neodvisni". Najprej zatrjuje, da je "notranje preseljevanje" kmalov prineslo "pozitivne rezultate", ter potem, da se nemški manjšini v "neodvisni" godi kakor doma v Nemčiji, da so ji na razpolago "neomejena sredstva" in da so ji vse zveze z "trajno" svobodno in možne. Vendar list poudarja, "da obstajajo nekatere notranje težave". Ker je "Hrvatska na meji med katoliškim in pravoslavnim svetom". Nato dunajski list nadaljuje, da je razumljivo, da "neodvisna" zaradi te zemljepisne lege "ni mogla v nekaj mesecih premagati vseh teh težav". Isti list poroča, da bodo v "Hrvatski slobodi", ki se je pred kratkim sestel pod predsedništvom starega Frankovca dr. Prebega, prišli predstavniki politične in duhovne elite hrvatskega naroda. Med 150 člani "Hrvatskega sabora" bo 80% članov bivše HSS. Podpredsednik Sabora bo mohamedanec. Vendar list in vsi drugi izvirni takih vesti ne navajajo imen omenjenih članov HSS.

DNB poroča iz Beograda, da so Nemci v zadnjih bojih v Srbiji pobili 250 'komunistov' in jih 128 ujeli.

Deutsche Zeitung v Hrvatski poroča dne 7. februarja, da je njegova Svetost sv. Oče Pij XII. sprejel odposlanstvo hrvatskih dijakov "Vstašev", ki so obiskali Rim, ter prav tako člane hrvatskega instituta.

Deutsche Zeitung v Hrvatski poroča, da sta bila postavljena dva upravnika policije Stjepan Posiović in za načelnika organov varnosti Ernest Gustović. Bivši tajnik za propagando Milivojević je postavljen za zunanje ministra.

Wiener Tagblatt poroča dne 7. februarja, da se bo vrhovno sodišče za vso Hrvatsko preselilo v Zagreba v Banjaluku.

Italijanska vlada je podelila nekoliko državnih podpor črnoskopskim dijakom za študij v Padovi in Perugi. Odziv je zelo slab.

Italijanska poročevalna družba Stefani poroča, da Italija pripravlja "plasiiranje italijanskega kapitala" v krajih, ki jih je dobila po padcu Jugoslavije. V glavnem gre za denar, ki ga je Italija dobila v tem ozemlju pri amenjavanju dinarja za liro, ko je izšla naše ljudstvo in javne ustanove.

Pavelić je ustanovil "deteljice", odlikovanje, s katerim je podelil "maršala" Kvaternika in svoje "doglavnike", "stožernike" itd.

Nemška uradna poročevalna družba poroča 12. febr. iz Beograda, da se "čiščenje srbskih terorističnih in komunističnih elementov" nadaljuje in da je bilo pri Kraljevu v spopadu z nacionalnimi četami generala Nedelja ubitih 159 'komunistov'.

Ista poročevalna družba pravi, da je pri Zletovu (ob reki istega imena, ki teče v Bregalnico) v spopadu z Nedeljevimi "dobrovoljci" padlo 89 'komunistov', 35 jih je bilo ujetih.

Deutsche Allgemeine Zeitung poroča o prodiranju nemškega denarnega vpliva na Balkan. O nemških interesih na Balkanu. O poročilih tega lista gospodarskega nemškega denarstva v Rumuniji. V Bolgariji je velik del kapitala v rokah "Deutsche Bank". Grčki pa je "Dresdner Bank" izgubila manj pomembne uspe-

VESTI IZ AMERIŠKIH VIROV

Carigrad, (La Nación, Buenos Aires). — Neki nevtralni diplomat je po svoji vrnitvi iz Berlina in po bivanju v mnogih balkanskih prestolnicah dejal predstavniku A.F.I. sledeče:

"Obiskal sem Belgrad in dobil vtis, da so Nemci zaradi širjenja srbskega odpora zelo vznemirjeni. Nemci si prizadevajo razširiti praviljico, da so upor zadušili s četami, ki so vdane generalu Nediću, jaz pa lahko zatrdim, da igrajo Nedičeve čete samo manj vlogo. kajti njihovo število je majhno, brez discipline so in rajši ropajo, kot pa se bore. Prinesel sem s seboj ukaz št. 19., priobčen v "Novem Vremenu", v katerem Nedič pravi: "Vedenje, besede in način oblačenja številnih dobrovoljcev in orožnikov niso taki, kakršne zahteva dostojanstvo Srbije". — Nemci so samo v Beogradu ustrelili v zadnjih dveh mesecih 15,000 Srbov. Četniki so trikrat napadli vlak med Beogradom in Nišem, s katerim sem se jaz vozil.

Nekje na nemški meji, 4. marca (INS). — Madžarski radio je danes sporočil vest srbskega tiska, ki pravi, da je v zadnjih borbah padlo 8000 srbskih četnikov in 1940 redne vojske osiše.

London, 6. marca. (AP). — Berlinski dopisnik stockholmskega lista Dagens Nyheter ponavlja nemško vest, da so Nemci ujeli nekega angleškega napadalca, ki se je poskušal pridružiti vojski generala Draže Mihajlovića.

Uradni krogi niso hoteli povedati kaj več, vendar je dobro znano, da Angleži sodelujejo z vojsko generala Mihajlovića.

Jeruzalem, 7. marca. (AP). — Iz zanesljivih poročil prihaja vest, da je v noči dne 16. januarja petdeset četnikov popolnoma uničilo italijanski bataljon v vojašnici pri Gerevi v Albaniji. Četniki so ubili vojaško stražo, presekali telefonske zveze in zasuili vojašnico z bombami. Italijani, ki so ušli eksploziji, so bili ustreljeni pri begu iz vojašnice. Poročilo pravi, da so se Italijani maščevali za ta napad z bombardiranjem vasi Gereva in Lednice in pobili mnoge kmete. Dalje, da v Albaniji delujejo tri četniške skupine, neka v severnem delu. Te skupine so v zvezi s četniki v Jugoslaviji.

London, 7. marca. (NYT). — Po poročilih, ki jih je prejela jugoslovanska vlada v Londonu, držita sedaj Nemčija in Italija več kot 400,000 vojakov v Jugoslaviji, 80% med temi v Srbiji. Zdi se, da je osiše poslalo vse vojske zaradi strahu pred poletnim napadom jugoslovanskega vojnega ministra, generala Draže Mihajlovića, ki se pričakuje. Nemir, ki se v državi širi, je bolj, so prisilili Italijo, da je poslala v Črno goro pet divizij.

V Srbiji so določili smrtno kazen za vsako osebo, ki se ne pokori ukazom oblasti. Prejšnji četrtak so v Beogradu ustrelili pet oseb. Daljnji dokaz širjenja ne-

mirov je deportacija velikega števila Srbov in Slovencev. Znanost je, da so že nad 500,000 Srbov in Slovencev pregnali iz njihovih domov.

Bern, 5. marca (NYT). — V Beogradu so objavili uradno poročilo, v katerem poročajo, da je bilo v času od 1. sept. 1941 do 28. febr. 1942 ubitih, ujetih in ranjenih 7939 jugoslovanskih 'komunistov'. V tem številu niso všteti 'komunisti', prijeti po orožništvu in policiji. Novo Vreme pri pisanju o teh stvarih pravi, da je v zadnjih dveh mesecih 939 četnikov bilo ubitih. V tej številki stoji tudi gornje poročilo.

London, 8. marca (AP). — Angleška poročila navajajo vesti iz Vichyja, ki pravijo, da je v južni Srbiji prišlo do "krvavih spopadov med silami jugoslovanske luke-vlade in narodne vojske četnikov". "Vladne čete so vnovič zavzele pokrajino okrog Kuršumlija in pobile sedemdeset srbskih rodoljubov ter jih ujele 130".

London, 6. marca (AP). — V sodni preiskavi v Angori so ugotovili, kdo je oseba, ki je 24. februarja napadla nemškega poslanika v Turčiji Franca von Papena in jo je pri tem eksplozija raztrgala na kose.

Neko Reuterjevo poročilo pravi, da je ime človeka, ki je našel smrt v eksploziji, Eumer Tokat in da je rojen v Skoplju. Tokat je vstopil v komunistično stranko in pozneje sprejel turško državljanstvo. Policija pravi, da so tudi Tokatove sodelavce prijeli. Tudi oni so Jugoslovani. Njihova imena niso znana, vendar za vse pravijo, da so komunisti.

Glasovi iz nasebin

(Nadaljevanje z 2. strani.)

slušnost" njegove družine izvirala je iz njegovega egocentričnega teroriziranja. V tem je ta burka tudi podučljiva.

Njegovo "strto ženo" je dobro igrala Angela Zaltz, njuni hčerki "za močitev" Marya Omahen in Alice Artach, sina John Rak, vsi trije dobri igralci, inženirja "Sodarija", ki "Petelinu" (Olipu) "odpre oči", pa Louis Beniger. V manjših vlogah so nastopili Jack Groser, Elaine Turpin, Mildred Simcich in Darwin Taschwer. Pri nekaterih teh je bila opaziti večja jezikovna tečava. Seveda, če bi imeli dovolj časa za učenje, bi lahko tudi svojo slovenščino bolj opolili. Suflerka pa je bila preglasna, ker smo jo slišali — včasih prav razločno! — prav v zadnjih sedežih.

Kot že omenjeno, je bilo občinstvo prav zadovoljno z igro. Igralcem pa priznanje, ker so se naučili igre toliko dobro v tako kratkem času! Po igri je bila plesna zabava v spodnjih prostorih. — A. G.

Bombni napad na turško mesto

Berlin, 17. marca. — Nemška časnikarska agentura poroča iz Ankare, da so tri tuja letala vrlega petnajst bomb na turško mesto Milas. Bombe so ubile dve osebi, ranile več drugih in porušile mnogo hiš. Turška vlada še ni ugotovila identitete letal.

Knjiga o veličini in trpljenju Srbov

Flight in Winter by John Clinton (Printed Princeton University 1942)

V času, ko se vse človeštvo trese in zvija pod udarci krutega nasilja, je nova knjiga izpod peresa odličnega ameriškega zgodovinarja Adamsa "Flight in Winter" izredno zanimiva in pomembna. Slikajoč mučne in svetle dni iz skorajšnje zgodovine srbskega naroda pisec ne le nudi svojim sodobnikom zgled izrednega "čojstva in junaštva", temveč istočasno tudi bodri in opominja, da je moralna veličina vendarle največja sila, ki navzlic vsem preizkušnjam na koncu vendarle zmaga. Ker pa je ta knjiga opis začetka prve svetovne vojne 1914-1918 na ozemlju in v središču srbskega naroda, ker je kot srbska zgodovina v teh trenutkih zlasti dragocena, jo vsi z veseljem pozdravljamo.

O tem razdobju naše zgodovine imamo že mnogo gradiva. Mnoge pesmi, pripovedke, romani, drame, vojni dnevniki, zgodovinske in vojaške razprave v večjem ali manjšem obsegu so poveljevale junaštva našega naroda, naše narodne požrtvovalnosti in pretresljive izraze "bola i ponosa". "Plava grobnica" Miloša Bojića, "Srbska trilogija" Stevana Jakovljevića in med delj tujih pisateljev in pesnikov znamenita Rostanova pesem "Četiri vola kralja Petra" — so vsekaror najbolj znana dela, ki so jih navdihnili zgodovinski dogodki in grozno trpljenje naših ljudi iz te dobe. Vendar, vsa ta dela, večinoma izpod peresa sodobnikov, očividcev in udeležencev teh doživljanj, se omejujejo po večini na slikanje doživljenjskih dogodkov, so osebna, ter so tako samo razdobje, odstavki, drobci iz te naše veličastne in razburilive narodne zgodovine. Strnjeno, vse obsegajočo razpravo o teh dogodkih smo pogrešali. G. Adams je izpolnil to praznino. Izpolnil jo je izvrstno.

Adams je vesten učenjak. Kot profesor zgodovine, najprej na univerzi v Princetonu in nato v Dartmouthu, se je lotil dela z mnogovrstnimi pripomočki, ki so mu bili na razpolago v vseh svetovnih knjižnicah, iz virov obsehajočih se strank. Po preiskovanju vseh listin in dokazov, po vsestranskem presojanju in razglabljanju je razbral pravo stanje stvari s stališča prave zgodovinske perspektive in dobil jasen in točen vpogled v vsa razdobja naše silne borbe. S tega stališča so vse podrobnosti pravilno odmerjene in ostro presojane, dobile so svojo pravo vrednost in se spojile s celoto.

Iz obilne tvarine, ki jo je pisatelj zbral, je povsod nepristransko in presenetljivo doledno izbral vse, kar je bilo najvažnejše, kar je bilo karakteristično, ter to poudaril, podčrtal in razvil. Vseled tega se pomembnejši dogodki kakor dragi kameni blešče iz ostalega pripovedovanja, kjer manj pomembne dogodke postavlja v senco na odgovarjajoča mesta. Ta pisateljeva sposobnost, ki mu omogoča graditev in sestavo in ne samo navadno razlago in pripovedovanje, ga nedvomno postavlja v vrsto zgodovinarjev visoke stopnje, zgodovinarjev, ki so odlični pisatelji in izvrstni v slogu in ne samo hladni in suhoparni znanstveniki. Razen tega so nekatere strani te knjige pisane tako toplotno, tako zgovorno, uprav retorično, da so v prijetnem razmerju z drugimi, kjer se kaže piščeva naklonjenost k izvajanju filozofskih zaključkov.

Pisatelj nedvomno ljubi stvar, o kateri piše, ljubi narod, ki je možato, skromno in z junaškim molkom odigral tako sijajno vlogo v prejšnji svetovni vojni. Pod globokim vtisom dejanj našega naroda je prišel v našo državo, življal dalj časa v njej in jo prepotoval navzkriž, se privadil jeziku, spoznal z našimi ljudmi, ki so se udeležili albanske odločaje, ljudmi, ki so mu dali mnoge podatke o tem delu naše zgodovine. In čeprav Adams pazi, da ne zapusti nikjer v svoji knjigi znanstvenega in nepristranskega stališča, se že v predgovoru samemu občuti, kako zavzet je za stvar, kako odkrito-areno občuduje in s kakim navdušenjem poveljuje dela "pokolenja, ki je rojeno za pesem". Na mnogih mestih pisatelj grenko poudarja, da so mnoga legendarna junaštva srbskega naroda bila v svetu premoala priznavana vsled tega, ker so bila dela naroda, katerega število je majhno, katerega usoda je, živeti v izgubljenih krajih na vzhodu Evrope in ki govori jezik, nerazumljiv za tuje znanstvenike in "gentleman". Mi sami, ki žal prav iz teh razlogov v svetu nismo predobro znani in pravilno enjeni, smo ginjeni in hvaležno sprejemamo te znake prijateljstva spoštovanega znanstvenika, ki nam ne le daje pravico, temveč nas tudi ljubi.

Morda bo ta ali drugi vojaški strokovnjak ali zgodovinar v delu našel kakšno pomoto — to zares ni važno. Glavno je, da smo s knjigo Adamsa dobili izvršten spis o našem vojskovnanju in trpljenju. Zgodovina ljudi, ki so postali slavni v bitkah na Ceru in Kolubari, ki so padali, zmrznjeni in sestrđani na svojem umiku v Albaniji, je samo prvo dejanje veličastne drame, katere drugo dejanje bo Adams opisal v svojem drugem delu, o solunskem prodoru, ki ga že objublja in ki bo izšlo z naslovom "Spearhead of Victory". Vendar je nedvomno dobro in koristno za nas spomniti ameriško javnost, da so bili ti silni junaki iz albanskega umika očetje in starejši bratje tistih naših četnikov, ki se danes, prepušeni samim sebi, obkoljeni na vseh straneh s sovražnimi vojskami, že leto dni bojujejo na svetih in s krvjo napoljenih tleh svoje domovine, za njeno svobodo in čast.

Prepričani smo, da bodo knjigo čitali mnogi. V času, ko se na vseh straneh poveličuje viteški duh in samopožrtvovanje, nudi "Beg pozimi" najprejševalnejše zgleda teh vrlin. Razen tega bo v tem okvirju stroge znanstvenosti nedvomno zanimivo spoznati, ne samo izpod peresa napol obveščenih častnikov, temveč tudi iz dela odličnega učenjaka, da navzlic vsemu pozitivizmu in materializmu sedanjosti vendar še obstajajo narodi, ki jim je ljubše nebeško kraljestvo kot kraljestvo na zemlji in ki nudijo dokaze, da je "človeštvo neverjetno idealistično in obupno iracionalno"; vsekakor bo čitalcem drago čitati, da "v železni dobi našega časa ljudje, ki rajši mro kot se predajajo v sužnost". Res, karkoli naj bi že o tem mislili racionalisti, za nas je to velika radost in blažba.

Med Amerikanci je zlasti neka skupina prebivalstva — po rojstvu in rodu iz Jugoslavije, ki bi morala čitati knjigo "Beg pozimi". Vsekakor bodo iz knjige dobili mnogo vzpodbud za njihovo življenjsko stališče in mnoga dragocena poročila o svetli zgodovini svojega naroda, ki je morda dovolj ne pozna. Gotovo pa je, da jim bo spoznanje tega obogatilo življenje.

Vsi, ki bodo prečitali to delo, bodo v njem našli ne le vzpodbude in pomirjenje, temveč se bodo srečali tudi z nekaterimi življenjskimi resnicami: ne se vdati po porazu, kakor se niso vdali srbski vojaki na begu pozimi; verjeti, da vstajenja niso brez smrti. Sursum corda! —

Mel Ott Sounds Off

Manager Mel Ott opens the Giants Spring training in Miami with a little advice in the locker room. Listening carefully to their new boss are, standing (l. to r.): John Hubbell and Rube Fisher; and seated (l. to r.): Harry Danning, Hal Shumacher, Cliff Melton (partly hidden) and John Wittig.

Generalni pravdnik

pravi, da so inozemci večinoma lojalni

Kakor pravi justični tajnik Francis Biddle, so si inozemci vsled svoje nedvomljive lojalnosti zaslužili pravico živeti in sodelovati v skupni stvari in ta je pravica, ki jo vlada Združenih držav skuša zaščititi z vsemi sredstvi, ki so ji na razpolago.

"Lojalnost pretežne večine našega inozemskega prebivalstva je narodno premoženje, ki se ne sme nemiselno razdejaliti", je rekel Mr. Biddle na sestanku pravniške organizacije American Bar Association. "Biti inozemec ali sovražnik inozemec ni naziv, ki bi bil komu v aramoti, ako je inozemec lojalen in udan tej deželi in idealom, za katere se bori."

Ameriške institucije so bile tradicionalno gostoljubne napram inozemcem, je rekel generalni pravdnik. "Majo je dežel na svetu, kjer bi se mozemcem nudil bolj radodaren delež na narodni dedovini svobode in priložnosti. V teku let se je ta gostoljubnost bogato izplačala s prispevki inozemcev k našemu uspevanju za časa miru in k našim moči za časa vojne.

"Danes, kakor v prejšnjih dobah, inozemci in sinovi inozemcev branijo skupaj z nami vred našo skupno stvar. Bila bi veličastna nesreča, ako bi mi odkrili onim, ki so lojalni, pravico do soudeležbe v obrambi svobode". — Common Council — FLIS.

Radijsko oddajanje v tujih jezikih

Na temelju pregleda, izvršenega s strani Feneralne komunikacijske komisije, je dve sto rednih radiopostaj v Združenih državah razposlalo radiogovore v 29 tujih jezikih v skupnem času 6,776 ur v teku 30 dni po napadu na Pearl-Harbor.

Največ domačih radioddajanj, namenjenih za tukajšnje tujerodno prebivalstvo, je v italijanskem, poljskem in španskem jeziku. Domače radiorazposiljave v japonskem jeziku so prestale od onega dne, ko so se začele sovražnosti. Pregled komisije pokazuje, da v primeri s tridesetdnevno dobo pred dnem 7. decembra so se radiorazposiljave v nemščini zmanjšale za 87 ur v tridesetih dneh po onem dnevu, dočim so domače radiorazposiljave v italijanski isto-dobno narasle za 23 ur.

Radiopostaje, ki imajo tujejezična oddajanja, se nahajajo v krajih z znatnim tujerodnim prebivalstvom. Od izbruha vojne se je povečalo nadziranje in postaje same, ki imajo tujejezične radioprograme, skupaj in posamezne, pazijo na radioizjave, ki bi bile neprijateljske.

Mnogo tujejezičnih programov je povečenih vojnemu naporu Združenih narodov in razne vladne organizacije uporabljajo to sredstvo, da dajejo informa-

Izdelovanje umetnega kavčuka

Vlada naj zgradi tovarne v Illinoisu

Washington, D. C., 18. marca. — Apel na federalno vlado, naj zgradi v Illinoisu tovarne za izdelovanje sintetičnega kavčuka, je naslovil Deneen A. Watson, direktor washingtonskega urada ilinoiskega obrambnega sveta, v smislu instrukcij, katere je dobil od guvernerja Greena.

Watson je predložil detajlirano poročilo o materialu, ki ga potrebuje pri izdelovanju sintetičnega kavčuka, J. Jonesu, trgovinskemu tajniku in načelniku federalne korporacije za rekonstrukcijo financ. V tem naglašala, da ima država Illinois velike količine materiala.

Poročilo o materialu, ki ga poseduje Illinois in se lahko rabi pri izdelovanju kavčuka, je sestavil Frank H. Reed, glavni kemik v državnem geološkem oddelku. Snov "butane", ki jo vsebuje petrolej, se rabi pri izdelovanju kavčuka.

Watson pravi, da Illinois producira 11 odstotkov vsega petroleja in je četrt država v pogledu produkcije. V zadnjih dveh letih je dnevna produkcija petroleja v Illinoisu znašala 400,000 sodov. Država ima zdaj 30 čistilnic petroleja.

Tornado ubil 151 ljudi v sedmih državah

Chicago, 18. marca. — Tornado, ki je zadnji ponedeljek divjal v sedmih državah, je zahteval 151 žrtve, čez tisoč ljudi pa je bilo ranjenih. Največ ljudi je bilo ubitih v državi Mississippi — 81. Povzročena škoda znaša več milijonov dolarjev.

SLOVENSKA NARODNA PODPORA JEDNOTA

Izdaja svoje publikacije in še posebej list Prosveta za korist, ter potrebuje agitacijskih svojih društev in članstva in se propagando svojih idej. Nikakor pa ne se propagando drugih podpornih organizacij. Vsa organizacija ima običajno svoje glasilo. Torej agitatorični dopisi in naznanila drugih podpornih organizacij in njih delovanje naj se ne polilajo listu Prosveta.

Listen to PALANDECH'S RADIO BROADCAST

Featuring a Program of YUGOSLAV FOLK MUSIC Every Saturday, 1 to 2 P.M. STATION WHIP 1520 kilocycles (Top of the Dial)

Iz našim tujerodcem in pridobijo njihovo podporo v borbi za demokracijo.

Common Council — FLIS.

Tanka pred vojaškim taboriščem v Fort Knoxu, Ky.

ŽUPAN ŽAGAR

SLAVKO SLAVEC

(Se nadaljuje.)

Po tleh, po čevljih, kjerkoli je bilo med telesi kaj prostora, so tičali svežnji, zabojčki, culice, nahrbtniki ali majhni kovčgi, ki so se ob naraščajočem pritisku trše in trše zajedali skozi usnje in obleko stoječim v meso in kosti in iz katerih ni bilo mogoče v tej človeški stiskalnici ničesar več vzeti.

Na vsakem koncu voza sta stala na posebnem, ozkem hodniku po dva stražnika z bodalom na puški. Z osornim renčanjem sta krotila mrmranje in nevoljo, ki je hropila iz človeške stiskalnice.

Okrog poldne je začelo pršeti. Kapljice so najprej osrebrile klobuke, kape in ramena. Počasno so se srebrni biserčki družili v debelejša mokra zrnca, polzeča po klobučevini na obraze in vratove, skrivajoča se neopazno med nitkami in vlakenci suknja, raševine in platna po plečih, prsih in hrbtih. V par urah so bila vsa telesa do kože premočena.

"Slamo, seno in gnoj pokrivajo med vožnjo, da ga dež ne izpere," je povedala starikava glava v množici. "Mi smo manj ko gnoj."

"Mir!" je zagrozila postava pod najbližjim izmed štirih bodal. Glas je bil besen. Telo, iz katerega je udaril, je bilo še bolj premočeno in izmučeno nego zastražena telesa.

Pozno popoldne so voz neke odklenili od vlak. Množico so zgnali pod leseno lopo, razdelili nekakšen ričet med njo ter jo še enkrat prebrali. Mlajše so uvrstili posebej, starejše posebej. Med temi je bil tudi Žagar.

11.

Na prehodu skozi prijazno mesto se je četa ustavila.

"Če bomo kaj stali," se je približal Žagar podčastniku, "bi prosil, da bi smel za trenutek do pošte."

Podčastnik je skomizgnil z rameni in izjavil suho:

"Nič se ne sme oddaljiti."

Sam je tedaj nekam izginil, se kmalu vrnil in rekel tiho Žagarju:

"Pet minut. Če vas v petih minutah ne bo nazaj, boste kaznovani."

Žagar se je zahvalil in odhitel. Na pošti je spisal nakaznico za ženo in ji obenem sporočil: "Zdaj sem tu na poti k vojakom. Našo vas so izpraznili. Pošiljam ti večino denarja, ki sem ga ob odhodu izkupil za živino in blago. Pohištvo sem zaklenil. Bodite brez skrbi. Cesar skrbi zame. Kmalu pišem več."

Prej se je bal, da ga bodo vlačili s seboj, ne da bi mogel družini kaj sporočiti in ji poslati denar, ki ga njemu ni bilo treba. Zdaj mu je odleglo. Vdano se je vrnil k četi. Obšli so ga občutki iz fantovskih let, ko je prav tako romal s kovčgom po svetu.

"Kakor je boja in cesarjeva volja," je kakor takrat sprejel usodo, ki je ni mogel odvrniti.

Spotoma je v četi našel tovariša, ki mu je vojna v neki drugi vasi zrušila županski stolec.

"Mi bomo oproščeni," je zatrdil tovariš z mirnim, prepričevalnim glasom. "Tudi drugod je bilo tako. Izpraznitev pomete vse, odpilavi ljudstvo v taborišča in pahne moške pod orožje. Val odnese tudi župane. Toda občina, tudi če je raztresena po vsem cesarstvu, ne more biti brez poglavarja. Občinski urad mora neke plovati, v begunskem taborišču ali drugje, navadno tam, kjer živi župan. Poznam več takih alučajev."

"Seveda," je priznaval Žagar, "če je župan sam begunec. Če pa je vojak, je stvar drugačna. Jaz sem potrjen."

"Jaz tudi," je povzel tovariš. "Pa me to prav nič ne skrbi. Kakšni vojaki pa smo? Le mene in sebe poglej! Pred dvajsetimi, tridesetimi leti — ne rečem — bi se bila tudi midva tepla za cesarja. Zdaj pa sva stara, stara kakor on. V staro železo naju vržejo, ne pa v fronto."

"Tudi starega železa cesar zdaj ne žarjeta. V škripih je. Ali ne vidiš, kako druge lovijo? Poglej našo četo. Nad polovico je starega železa. Pa misliš, da jih vse oprostijo?"

"Vseh ne morejo. Potrebujemo jih, kajpada. A župani so v svoji službi bolj potrebni. Le ti meni verjemi, da me fronta ne bo videla in me ne bo. Kmalu bom zopet čekač svoj podpis na prošnje, domovnice, potrdila in drugega takega papirnatega zlomka. Seveda, človek si mora tudi sam pomagati. Če boš tiščal pod puško, ti jo res dajo. Se svetinjo ali križec si pridobiš za hrabrost in požrtvovalnost. Pa kaj pomaga človeku križec ali svetinja, če mu tam kosti polomijo in mu posteljejo pod rušo? Taka slava ni zame. Vsi naši ljudje bi se je morali ogibati. Naj se pobijajo in koljejo tisti, ki so tega željni in jih to veseli. Jaz se ne mislim in se ne bom."

"Ali misliš, da ta posel katerega izmed teh veseli?" je pomagal Žagar z obrazom po četi okrog sebe.

"Če ga ne, naj si pomaga drugam. Jutri ali pojutrišnjem vložim prošnjo za oprostitev. Obenem bom pisal nekaterim dobrim gospodom, naj se za to reč malo zavamejo, da se komisa ne preobrem. Tudi ti vložiti tako prošnjo."

"Jaz takih gospodov ne poznam."

"Nič ne skrbi. Svoje bom še zate nagnal. Vojška mreža ima velike luknje. Zajema na široko in na debelo, a ne drži dolgo, če človek noče biti v njej. Tako sva tudi midva optičala v njej — za nekaj dni."

"Če je res, da le za nekaj dni," je podvomil Žagar.

"Boš videl," mu je tovariš pokroviteljsko spustil roko na rame.

Par dni so jih gonili po dvoriščih, skednjih in skladiščih. Četa je zdaj naraščala, zdaj kopnela. Včasih so jih postavljali v vrsto, jih urili v vojaškem pozdravljanju, klicali njih imena in zapisovali njih poklice.

"To je vojaško reševanje," je razlagal Žagarju tovariš. "Boš videl, da denejo tudi naju na rešeto in smukneva skoznje v svobodo."

Večina Žagarjevih sovaščanov je tiste dni smuknila skoz rešeto, pa ne v svobodo. Mlajše so zašili v zelenkasto vojaško odelo, starejše so uvrstili v delavske stotnije. Te so ljudi bolj plašile nego prava vojna služba z orožjem. Znalo je bilo, da morajo čisto take stotnije v najhujšem ognju pred fronto kopati nove jarke in postojanke za strelce. Vsi so že čuli o takih stotnjah, ki so jih topovi zmleli ali strojnice skosile.

Koncem tedna so poklicali Žagarjevega tovariša, mu dali neke papirje in ga odposlali.

"Lina v svobodo se odpira," se je mož poslovlil od Žagarja. "Zdravniki bi radi videli, ali imam res srčno hibo, kakor sem zapisal v prošnji. Teh par dni do pregleda bo treba le grenko črno kavo piti, da bo srce ropotalo kakor stopa. Glej, da prideš kmalu za mano."

Tovariš je odšel in Žagar ga ni več videl.

Med zadnjimi domačini, ki so še ostali z njim, je bil Zatojček, nekdanji tekmeč pri županskih volitvah. Rad se je motal v Žagarjevi bližini in v pogovoru z drugimi včasih glasno poudarjal:

"Da, da. Vojna je pravična. Tudi župane je pomela — take seveda, ki so le sebi županili."

(Dalje prihodnjik.)

Junak epopeje general Mihajlovič

(V francoski oddaji London-skega radia "Francoski govore Francozom" je bila 11. januarja prireditev, posvečena srbskemu odporu. Stirje francoski govorniki so opisovali junštva srbskih četnikov. V presledkih je igrala godba naše pesmi. Besedilo v prevodu se glasi):

Petnajstega novembra letos je osemnajsetni jugosl. kralj, ki biva s svojo vlado v Londonu, imenoval polkovnika Mihajloviča za generala. V tem času je bil polkovnik Mihajlovič v jugoslovanskih gorah. In še sedaj je tam Jugoslovanski kralj ga je imenoval za generala, ker je Mihajlovič junak junak epopeje, junak romana.

Nemci v stiski

Mihajlovič je človek sedem in štirideset let, majhen in suh, z očali. Bolj je podoben profesorju kot pa vojak. Ima pet otrok in njegovo največje veselje je igranje na gosli in prepevanje starih srbskih pesmi. On je najznamenitejši srbski častnik. Ne-

kak De Gaulle, kajti kakor poveljnik svobodnih Francozov, tako je tudi on v mladih letih opozarjal jugoslovanske generalni štab na potrebo moderne vojne, in vendar ga niso nič bolj poslušali kot De Gaulle.

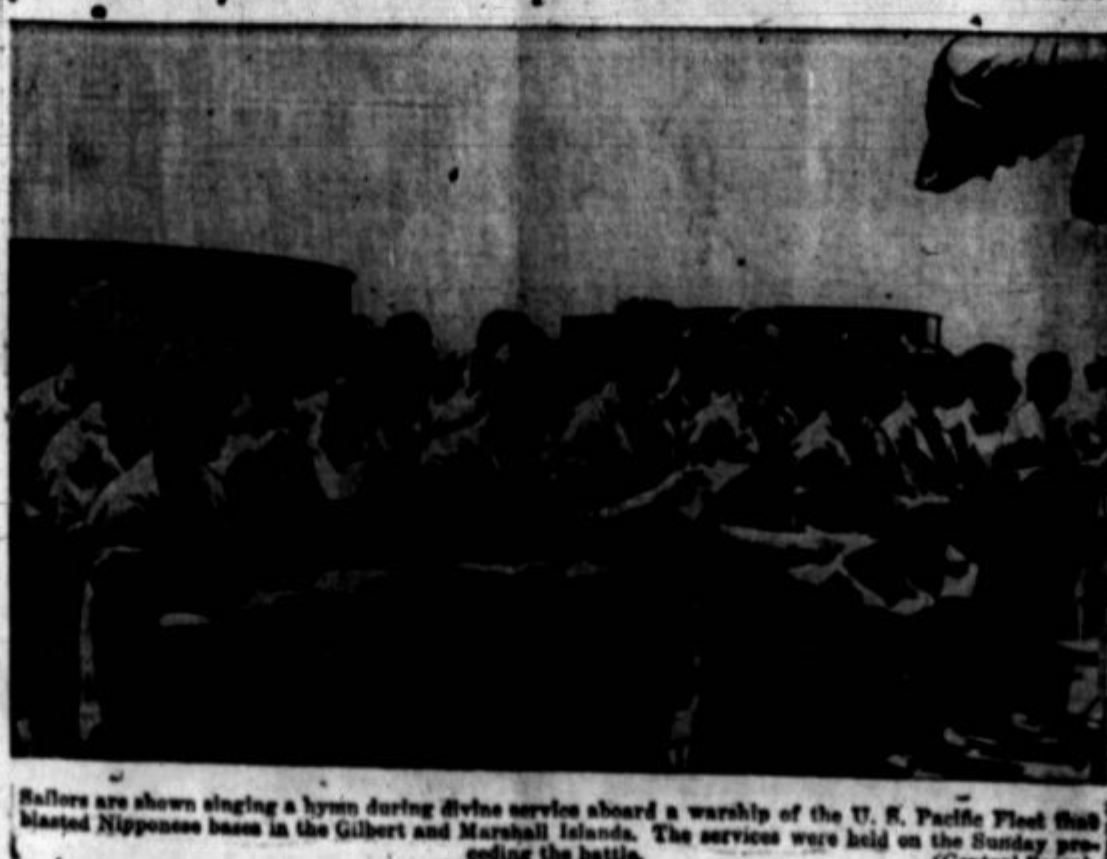
Kaj počne general Mihajlovič v srbskih planinah? Drži v pasti nemško vojsko. Nekaj izrednega! Nemci, ki so v tistih časih bili nepremagljivi, so mu ponujali premirje. Da, silna nemška vojska, ki se je s svojimi motoriziranimi četami kakor poplava razila po Evropi, se je skrhal ob meču junakov, ki jim poveljuje Mihajlovič. Premirje, ki so mu ga Nemci ponujali, je odbil z besedami:

"Ne bom odnehal, dokler vas ne pokončam!"

Ko je nemška vojska osvojila Srbijo in ko je jugoslovanska vojska, ki jo je silna tehnična premoč sovražnikov zlomila, položila orožje v aprilu 1941, se mnogi častniki in vojaki niso hoteli vdati, zbežali so v planine in nadaljevali boj. Visoke planine, strme stene, težko prehodne gore in gozdovi. Nemški radio je zaman lagal in poročal o večjem številu ujetnikov kot je jugoslovanska vojska sploh imela vojakov pod orožjem. To ni

moglo ustaviti tisočev vojakov, ki so s puškami v rokah odšli v planine, da ne bi nadaljevali boja.

'Battle Hymn of the Republic' Before U.S. Attack

Planinsko bojevanje

Planinsko bojevanje, ki ga vodi Mihajlovič, za Srbe ni nova stvar. Srbija je bila dolga stoletja na cesti vpadov Bizantincev, križarskih vojsk in Turkov. Vsi so prihajali po dolinah Save, Morave in Vardarja, po katerih so se sedaj pomikale nemške motorizirane vojske v aprilu 1941. Največkrat srbski narod, kmetski narod, ni imel dovolj opremljene vojske, da bi se mogel z uspehom ustaviti sovražniku v organiziranem boju. V takih okoliščinah se je umikal v planine in od tu v nenadnih napadih presenečal sovražnika za hrbtom in v boku, mu onemogočal zalaganje s hrano in s potrebinami in sejal nered in divji strah.

Ti borci so se združevali v čete in noben osvovjevalec, pa najsi je bil še tako močan, se ni drnil v planine in gozdove, kjer so se skrivali. Hrabra dela teh junakov so navdihnili mnoge pesnike in pesmi, ki jih hrabri srbski kmetje prepevajo od kolena do kolena. Zadnja med temi pesmimi je Mihajlovičeva pesem.

Po teh besedah so oddali pesem "Spremite se, spremiti, četniki".

Zbiranje v planinah

Tako so Nemci poleti 1941 prodirali proti morju, da napadejo Kreto. V Srbiji so pustili samo majhno število vojakov, da varujejo svoje prometne črte.

Polkovnik Mihajlovič je prevzel poveljstvo nad bataljonom dobrovoljcev. Z njimi je prisegel, da se živi ne bodo vdali. Po soteskah reke Drine je prišel do visoke ravni, tisoč petsto metrov nad morjem. Raven z globokimi jamami, zaraščena in neprehodna. Tu so se mnoga stotletja zbirali hrabri možje, ki so se upirali tujčevi oblasti. Od vseh strani so začeli prihajati dobrovoljci. Dijaki, orožniki, trgovci, učitelji, profesorji in zlati kmetje, mladi in stari, duhovniki s krstom v levici in puško v desnici, ki so vodili cele vasi za seboj, s črnimi bradami poraščeni in s črnimi plašči, vihrajočimi v vetru. Tudi žene, žene, ki so jim možje padli v boju, so prihajale, da jih nadomestijo v boju za osvoboditev domovine.

Druga vojska, skoraj prav toliko, se je zbirala bolj na zahodu, v bosanskih planinah, sredi "neodvisne" hrvaške države. Tretja se je zbrala v črnogorskih skalah. Ta je bila najboljše oborožena, ker se je vojska v aprilu umikala v tej smeri. Druge skupine so se zbirale južno in vzhodno od Beograda. Največje med njimi vodi Dimitrijevič, odvetnik, star 60 let, z globoko vero v narodno stvar.

Kmalu so se vse skupine združile pod Mihajlovičevim poveljstvom.

Prve zmage

Junija 1941 je Nemčija napadla Rusijo. Podnevi in ponoči so brezkončne vojske korakale proti severu in prešle Donavo pri Beogradu. Mihajlovič se je odločil in napadel Italijane, ki so zavzeli Crno goro. Trinajstega julija je nenadno udaril, jih obkolil, razgalil in pobil in mnoge ujel. V Podgorici so se Italijani upirali. Protifašisti so bežali in se pridruževali Mihajlovičevi vojski. Italijani se niso več

Od leve na desno: William Green, predsednik ADF, Donald M. Nelson, načelnik odbora za produkcijo bojne opreme, in Philip Murray, predsednik CIO.

upali bojevati. Celo iz svojih mest in vasi si niso upali. Zlasti ne ponoči.

Septembra je Mihajlovič sklenil napasti Nemce. Ima okrog 100.000 mož, a malo orožja. Vsekakor je imel samo puške in bombe. Takoj je porušil nemške zveze med Beogradom in Solunom. Prispel je petnajst kilometrov severno od Beograda in držal črto kot prava, organizirana vojska na bojišču.

Nemce je prijel strah. Poklicali so z ruskega bojašča tri divizije. Tri popolne divizije, s tanki, topništvo in letali. Mihajlovič in njegove čete, ki niso imele dovolj orožja, da bi se jim postavile po robu, so izginile v planine in vojna se je nadaljevala.

Ponudba premirja

Tedaj so Nemci nenadno napravili nekaj neverjetnega: prosili so Mihajloviča za premirje. Nemci, ki so premagali tolike države in zlomili tolike vojske, niso mogli obračunati s krdelom takih herojev. Prosili so za premirje. Prvič v tej vojni! Nemci, ki so že dve leti neprestano zmagovali!

Petega oktobra sta dva nemška častnika in neki srbski "so-delavec" prispela do mesta, ki ga je naznanila neka tajna Mihajlovičeva radijska postaja. Tu so četniki prestregli častnike, jim zavezali oči in jih posadili v avtomobil. Dve uri se je avto prebijal skozi planine po neverjetnih potih. Končno se je ustavil pred kočico v gozdu. Sneli so jim obveze z oči in znali so se v kočico, kjer je za mizo sedel človek. Bil je Mihajlovič. Prvi Nemec je spregovoril:

"V imenu nemškega poveljstva izjavljam, da je vaše delovanje proti zakonu. Jugoslovanska vojska se je predala. Vi morate prav tako nehati z bojem. Moj poveljnik, general von Dänkelmann, me je opolnomočil, da se z vami pogajam. Ponujamo vam neobvezno premirje, vam in vašim vojakom. Upam, da se homo sporazumeli."

Mihajlovič mu je odgovoril: "Res je, da se je jugoslovanska vojska predala. Vendar, to je bila jugoslovanska vojska in ne srbska. Predali smo se pod pogojem, da bo Jugoslavija ostala nedotaknjena. Namesto tega

ste jo takoj razkosali. Ne vem, kako dolgo se bom še mogel boriti, vendar vem, da bom odnehal samo tistega dne, ko se bo Nemčija predala, ali ko bo padel zadnji nemški vojak."

In nemškim odposlancem, gajenim spričo takega junaštva, so spet zavezali oči. Potem so jih odpeljali, odkoder so prišli.

Najveličastnejši pojav v tej vojni

Nemci so se masčevali nad civilnim prebivalstvom. Streljali so in obešali možke in ženske. Vendar, čimbolj divjaško je njihovo ravnanje, tem jačji je srbski odpor.

Mihajlovič ne odneha. V svoji oblasti ima zemljo in v določenih oblastih jo tudi upravlja. Izdaja potne liste. Na vseh straneh je obkrožen s sovražnikom in ves svet občuduje njegovo neverjetno hrabrost. Svoje radijske postaje ima in pošilja brojavne pozdrave svojemu kralju, Stalinu, Churchill! Pod nadzorstvom ima četrtno Jugoslavije in skoraj vse železnice. Noben nemški in noben italijan-

ski vojak si ne upa iz mest. Njegovi vojaki žive od tega, kar jim zemlja da, kar jim daje kmetje. Iz kraja v kraj Jugoslavije prenašajo Mihajlovičevi glasniki njegove ukaze. Vsa država se je tajno zarotila proti sovražniku, ki čuti strah, ki v da ga bodo poklali, ki se bo vsega. Tak je odpor proti krat močnejšemu sovražniku. Ves jugoslovanski narod čuti kako ga Mihajlovič hrabri in budi. To je prav čudež. Podobno je korziški vendeti in ruski vojski. Zamislite si Francijo, v zasedeno, in DeGaulle, da dr Cevenne s sto tisoč rodoljubov, tej nenavadni vojni, kjer nenadenje vrsti za iznenadnjem, pomeni Mihajlovič in njegovi heroji najveličastnejše vsega. To je najbolj prepričevalen zgled, kaj napravi odprta če je srce polno srda proti osvajačju in ljubezni do domovine.

(Na koncu oddaje so odigrali godbe jugoslovanske himne. Oddajo so ponovili v celoti 11. januarja.

"Službene Novine", br. 4, London 16. januarja 1942.

Ignoranca rodi brezbriznost, brezbriznost rodi nesposobnost. To troje je prekleto trojica, prinaša nesrečo posamezniku in narodom.

NOTE!

Save this copy of PROSVETA. It is needed for VICTORY.

SAVE

- ★ All Wastepaper
- ★ Old Rags
- ★ Old Rubber
- ★ Scrap Metal

Turn it over to some local salvage agency

TISKARNA S.N.P.J.

SPREJEMA VSA

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, častnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovanskem, češkem, angleškem jeziku in drugih.

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J. D. TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

★

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne. — Cene smerne, unijsko delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2857-58 S. LAWDALE AVENUE CHICAGO, ILLINOIS
TEL. ROCKWELL 4904

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveta in priložiti eden, dva, tri, štiri ali pet članov in ene družine in eni naročnik. List Prosveta stane na vsa enaka, za člana ali nečlana \$1.25 na eno leto naročnino. Ker pa člani še plačajo pri assessmentu \$1.25 na tednik, se jim to priložijo k naročninu. Torej sedaj ni vroška reči, da je list predrag za člana SNPJ. List Prosveta je v resni lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnili: Vselej kakor hitro kateri član preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročniku. Cene listu Prosveta je:

Za Zdrži, držiave in Kanado	\$2.00	Za Cicerone in Chicago je	\$7.50
1 tednik in	4.00	1 tednik in	6.50
2 tednika in	3.50	2 tednika in	5.50
3 tednike in	2.40	3 tednike in	3.50
4 tednike in	1.20	4 tednike in	2.75
5 tednikov in	ni	5 tednikov in	1.50

Za Evropo je \$2.00

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pisnu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

PROSVETA, SNPJ,
2857 So. Lawndale Ave.
Chicago, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto \$

1) Ime _____ Čl. družina št. _____

Naslov _____

Ustavite tednik in ga pripisite k moji naročnini od sledenč članov moje družine:

2) _____ Čl. družina št. _____

3) _____ Čl. družina št. _____

4) _____ Čl. družina št. _____

5) _____ Čl. družina št. _____

Mesto _____ Država _____

Nov naročnik _____ Star naročnik _____